

LA SITUACIÓ MUNDIAL DES DE LA PERSPECTIVA DELS POBRES

RAFAEL ARAGÓN

Managua, Nicaragua

Partim d'un fet fàcilment observable: **el món es mou o camina a dues velocitats**: el 20% avança en el carro de la globalització del neoliberalisme, i el 80% restant forma el món dels pobres, avui «exclusos». La realitat de l'exclusió és un procés relativament nou, que deixa veure la tramoia, reconèixer la clau de l'embolic. La seva catalogació resulta difícil, ja que ha deixat de ser un lloc determinat, per convertir-se en un procés creixent de la nostra societat. Aquestes dues societats avancen a diferent ritme, amb un distanciament cada dia major. Són dos mons diferents, que es fan sentir no solament als països pobres, sinó també als ambients propis dels països desenvolupats. Com estem reaccionant davant d'aquesta realitat, i quines són les perspectives de canvi que hi anem trobant?

Hi ha un ampli sector que es deixa arrossegar per la fascinació de la cultura de la societat de consum: el mite del lliure mercat i la consegüent mentalitat individualista i competitiva ha aconseguit introjectar-se en la cultura dominant de la població. Encara que, donat el ritme diferenciat, cada dia són menys els que poden entrar en aquest món de consum i gaudir de les seves conquestes. Hi ha un altre sector de persones i grups que sofreixen passivament les conseqüències: veuen els problemes, tenen consciència del que està passant però es conformen d'aprofitar els espais i les fissures del sistema, per actuar sense major consciència crítica o esperança de canvi. Amb un cert oportunisme pragmàtic busquen respostes immediates que no resolen els problemes de fons.

En grups i fins en organismes interessats a estimular la solidaritat amb el Tercer Món hi ha la temptació fàcil de projectar-se cap els pobres sense més ni més objectiu que ajudar, o «viure una experiència satisfactòria» de solidaritat. És una cosa molt estesa entre la gent jove: «fer el bé i realitzar-me personalment, satisfà les meves aspiracions», sense proposar-se grans compromisos ni esperar canvis o transformacions socials. Però l'ambient més generalitzat està format avui per aquella massa humana que es tanca en una visió mística de la realitat i

cerca omplir el buit que va deixar la crisi de finals dels anys 80, amb el retorn a un món espiritual, mirant fins i tot més els corrents que vénen de l'Orient que les tradicions pròpies de la nostra cultura occidental.

Si fins fa poc donava la impressió que el món dels exclusos havia quedat al marge del dinamisme de la història, avui mostra la seva capacitat transformadora. **Dos fets esdeveninguts el gener** de l'any passat poden ser l'horitzó referencial del moment actual. La reunió de Davos, per una banda, representa la concentració de la riquesa en poques mans, la veritable globalització de la pobresa i la destrucció del planeta. Per una altra, el Fòrum Social Mundial de Porto Alegre s'ha constituït en expressió de la lluita per un món possible on l'ésser humà i la naturalesa siguin el centre de les nostres preocupacions.

Què ha significat la reunió? *The Economic*, del 27 de gener de 2001, anuncia que la festa neoliberal ha acabat. Els Estats Units van entrar en recessió en el 2001 i és real el risc que aquest fet comporta per a tot el món. Després d'una dècada d'expansió econòmica que semblava no tenir final, **la recessió és un fet**. El març de l'any 2000 la borsa de valors de Nova York havia arribat al màxim després de 18 anys d'ascens.

Què passa entre els grans? Simplement estan contemplant la crisi, a la qual se sotmeten irremissiblement, o tenen altres propostes? Ells ja es van avançar en la reunió de Davos de 1999, proposant crear una nova arquitectura financera que consisteix a demandar una consciència transparent, plantejada des dels centres de poder, com una espècie de remei al lliure joc del mercat, perquè aquest funcioni millor, sense abandonar el credo neoliberal. El caràcter de curt termini i superficial de la proposta revela en última instància que la crisi neoliberal no ha tocat fons encara.

Per part seva, les alternatives més a mitjà termini, que es desenvolupen conforme a la crisi, tendeixen a amenaçar l'estabilitat financera a nivell mundial, posant en perill fins i tot els interessos de les mateixes transnacionals i del propi capital financer que opera en

aquell nivell. Davant d'aquesta crisi generalitzada no falten veus alarmants que ens preocupen. En la mesura que la política de tall neoliberal no respon a aquests canvis demanats del sistema, la lògica imperant es torna més radical i es perfila un desenllaç que podria fomentar el ressorgiment del neofeixisme. D'aquesta tendència, fomentada pels grans capitals sobretot, existeixen empremtes molt clares en els temps més recents i no exclusivament a Europa.

En aquesta crisi del neoliberalisme —cada vegada més evident— sorgeix la veu i la **necessitat d'implementar alternatives**. En la mesura que la crisi del neoliberalisme s'aprofundeix, també es va esgotant el pensament únic, reneix la utopia i es pot desenvolupar d'una manera paulatina la perspectiva d'una alternativa viable, alhora que creix àmpliament la plataforma social cap una proposta postcapitalista; es revela l'esgotament del neoliberalisme i es desenvolupa l'acció ciutadana cap una alternativa encara sense un perfil clar. Aquesta és l'altra alternativa. Estem preparats per a aquest nou moment conjuntural de la història?

Què està passant a l'altra cara de la moneda? **Com van les alternatives i què podem fer?**

A Seattle, en l'Organització Mundial del Comerç no només es va revelar, de nou, la contradicció interburguesa en fracassar un acord entre ministres neoliberals del món, sinó que a més es va manifestar molt clarament la protesta ciutadana a nivell internacional, i el clamor per una alternativa. Aquesta internacionalització realimenta les propostes nacionals.

La situació és greu, i la resposta a ultrança del gran capital no és una fantasia, sobretot davant de la crisi nord-americana. En el futur poden donar-se nous atacs a la sobirania nacional. Actuacions que percebem ja en el «Pla Colòmbia». La falta d'unitat dels països llatinoamericans permet l'accés directe del gran capital als recursos naturals, i el control lucratiu del gran negoci del narcotràfic a les seves arrels, i el lliure flux del capital general. En aquesta situació no és estrany que sorgeixin les tendències nacionalista i regionalista, però no necessàriament totes de tall progressista. D'altra banda el tancament eventual de mercats significaria la mort per al capital transnacional. *Salvi's qui pugui*, serà el crit, quan el capital transnacional descobreixi que ni per a ell hi haurà lloc lucratiu en aquest món. Aquesta consciència permet encara més espai a un moviment contestatari que busca l'alternativa postcapitalista. La transició del neoliberalisme al postcapitalisme és el més difícil de predir en aquest moment. Serà una alternativa

que des d'ara pot reivindicar-se per ser conquerida a més llarg termini? La seva possibilitat i la seva potencialitat han de ser el centre de la nostra atenció. Està preparada la societat civil per fer aquest pas?

El postcapitalisme es basarà en una racionalitat duta a terme per la ciutadania en forma d'una democràcia participativa, un model de desenvolupament a l'horitzó del bé comú sense suprimir l'interès privat, i la defensa dels drets humans.

Però, **què estem fent, què podem fer per canviar el curs de la història?** La fascinació del capital

—malgrat la crisi— és molt gran i determina en gran part la vida de la gent, fins i tot dels més exclosos. La massa no és conscient, defensa i promou aquell model, i com que no hi ha encara un horitzó unificador alternatiu, més aviat ens sembla que encara no s'ha superat la crisi de la derrota del socialisme real i de les alternatives populars, hi ha una gran dispersió de les forces socials. Molts s'han refugiat en corrents espiritualistes o, tancats en els seus petits projectes, miren el món des de plantejaments ecologistes, amplis i certs, però parcials... S'ha de passar de la fragmentació de petits projectes i la dispersió de les forces a somiar en comú amb un món solidari possible, en el qual la realitat econòmica depengui de la ciutadania.

Davant del clamor per un nou equilibri entre economia i política —a favor de la política—, **està sorgint un «nou subjecte» organitzat**. Amb la perspectiva creixent d'una alternativa necessària i possible, la mundialització de la resistència a partir del Seattle es fa sentir. Porto Alegre ho confirma. Fa uns anys era inimaginable. En les albers d'un nou mil·lenni, somiem en un moviment social multipolar i horitzontal, sense cap ni avantguarda clars, però amb la consciència creixent que vol una alternativa davant del neoliberalisme. Espais com el Fòrum Mundial de les Alternatives, que té com a missió el servei a la mundialització de la resistència i brindar un suport als moviments socials en la seva convergència global a la recerca d'una alternativa postcapitalista.

Els pobles del món estan teixint una xarxa de constructors d'utopia. És una nova hora i s'ha d'acudir a aquesta cita històrica.